

Het effect van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst en panische
angst van jongens en meisjes in de vroege adolescentie

Universiteit Utrecht

2014-2015

Subgroep:	4
Student: A. Nijhuis	3763900
Student: S. Buitenwerf	3851524
Student: M. Van den Bergh	3961397
Student: K. Stroeken	3986187
Cursus:	Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen
Cursuscode:	200600042
Thesistdocent:	Q. A. W. Raaijmakers
Tweede beoordelaar:	B. Hale
Datum:	19-06-2015

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven in het kader van het afronden van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen. De thema's die centraal staan zijn angst en identiteit. De onderzoeksvragen zijn gebaseerd op een keuze uit vooraf opgestelde concepten: identiteit school, gepest worden, sociale angst en panische angst. Hierbij hebben wij zelf de variabele hechting toegevoegd om de invloed van de ouder-adolescent relatie mee te nemen. Ondanks individuele bijdragen is het eindproduct van deze scriptie door volledige samenwerking tot stand gekomen. Wij willen graag onze begeleider bedanken voor de begeleiding en ondersteuning tijdens dit traject. Daarnaast willen we de respondenten bedanken voor het invullen van de vragenlijsten.

Verantwoording

Onze hypotheses zijn gebaseerd op eerder onderzoek naar identiteit school, gepest worden, hechting, sociale angst en panische angst. Uit eerder onderzoek blijkt er sprake te zijn van sekseverschillen bij deze variabelen. Gezien weinig onderzoek bekend is over moderatie-effecten van sekse bij de onderzochte verbanden, heeft dit geleid tot nieuwsgierigheid bij de onderzoekers. Als gevolg van eerder aangetoonde sekseverschillen op de variabelen en nieuwsgierigheid zijn de hypotheses gevormd.

Samenvatting

In dit onderzoek is gekeken naar mogelijke effecten van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst en panische angst bij adolescenten met havo/vwo niveau. Sekse is in dit onderzoek meegenomen als moderator. 586 middelbare scholieren uit de eerste of tweede klas hebben een vragenlijst ingevuld. Alle studenten kwamen van het hoger algemeen voortgezet onderwijs [havo], het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs [vwo] of van het havo/vwo. Er zijn twee meervoudige lineaire regressie analyses uitgevoerd, waarbij ook sekseverschillen zijn onderzocht ($N = 579$). Uit de resultaten is gebleken dat hoe positiever het beeld van zichzelf als leerling op school, hoe minder sociale en panische angst werd ervaren door adolescenten. Hierbij is het effect van identiteit school op panische angst bij meisjes significant sterker dan bij jongens. Daarnaast is gebleken dat hoe meer men ervoer gepest te worden, hoe meer panische angst werd ervaren. Hechting bleek geen significant effect te hebben op beide angstvormen. Huidig onderzoek heeft tot nieuwe en bevestigende inzichten geleid op het gebied van factoren die invloed hebben op sociale en panische angst bij adolescenten.

Sleutelwoorden: sociale angst, panische angst, identiteit school, gepest worden, hechting

Abstract

This study examines the effect of identity school, peer victimization and attachment on social anxiety and panic anxiety in adolescents with a havo/vwo education. Gender is taken into account as a moderating factor. 586 students of Dutch secondary schools from the first and second year completed a questionnaire. All students were attending havo, vwo or havo/vwo education. The data were analysed by two multiple linear regression analyses ($N = 579$). Gender differences were also examined. Results indicate that the more positive image pupils have of themselves at school, the less social and panic anxiety was experienced by adolescents. Hereby, the effect of identity school on panic anxiety was significantly stronger for girls than for boys. Furthermore, when adolescents felt more victimized, they experienced more panic anxiety. Lastly, attachment appeared to have no significant effect on social and panic anxiety. This study resulted in new and confirmed insights into factors that affect social en panic anxiety among adolescents.

Keywords: social anxiety, panic anxiety, identity school, peer victimization, attachment.

Het Effect van Identiteit School, Gepest worden en Hechting op Sociale Angst en Panische Angst

Angst is één van de meest voorkomende internaliserende problemen in de adolescentie (Ollendick, King & Muris, 2002). Het is een emotie die de mens beschermt tegen bedreigende situaties. Wanneer de intensiteit van angst niet in verhouding staat tot de situatie die de angst oproept, kan dit negatieve gevolgen hebben (Spielberger, 2013). Het ervaren van angst in de kindertijd kan een belangrijke voorbode zijn voor angststoornissen tijdens de adolescentie, wat wordt geassocieerd met een verhoogd risico op zelfmoordpogingen, zelfmoord en het gebruik van drugs (Copeland, Wolke, Angold, & Costello, 2013; Masi, Favilla, Mucci, & Millepiedi, 2000; Vuijk, Van Lier, Crijnen, & Huizink, 2007). Het is van belang te onderzoeken welke factoren invloed hebben op het ontwikkelen van angsten (Spielberger, 2013). Dit onderzoek zal kijken of er een effect is van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst en panische angst bij adolescenten met havo/vwo niveau. Sekse zal in dit onderzoek worden meegenomen als moderator.

Sociale angst

Sociale angst verwijst naar symptomen van een sociale fobie. Daarbij is sprake van een duidelijke en aanhoudende angst voor één of meer sociale situaties, of situaties waarin gepresteerd moet worden. In deze situaties wordt de persoon blootgesteld aan onbekende mensen of mogelijk kritische beoordelingen van anderen. Individuen met sociale angst zijn bang zich beschamend te gedragen en/of angstsymptomen te vertonen. Hierdoor zullen zij sociale situaties vermijden en zichzelf isoleren (American Psychiatric Association, 1994). Sociale angst gaat gepaard met cognitieve, gedrags- en fysieke symptomen, zoals zweten, trillen, blozen, hartkloppingen, misselijkheid en diarree (Brunello et al., 2000).

Tussen de 7% en 13% van de individuen in Westerse landen ondervindt een sociale fobie (Furmark, 2002). Er wordt verwacht dat een veelvoud hiervan sociale angst ervaart. De meeste mensen ontwikkelen sociale angsten voor hun 18de levensjaar, met een gemiddelde leeftijd van 10 tot 13 jaar (Nelson et al., 2000; Otto et al., 2001). Het blijkt dat meisjes vaak meer sociale angstsymptomen vertonen dan jongens (Hale, Raaijmakers, Muris, & Meeus, 2005).

Panische Angst

Panische angst verwijst naar symptomen van een panische fobie. Een panische fobie wordt gekenmerkt door een afzonderlijke periode van intense angst en ongemak, met specifieke symptomen die zich abrupt ontwikkelen en een piek bereiken binnen tien minuten. Deze symptomen zijn vaak somatische klachten zoals ademnood, zweten en

hartkloppingen (Doerfler, Connor, Volungis, & Toscano, 2007). Daarnaast kan er ook sprake zijn van cognitieve symptomen zoals de angst om dood te gaan, angst om gek te worden en angst wegens identiteitsproblemen. De intense angst die wordt ervaren, keert vaak terug op onverwachte momenten waardoor er een blijvende bezorgdheid heerst (American Psychiatric Association, 1994; Hale et al., 2005).

Ongeveer 1% van de populatie heeft een panische fobie. Er wordt verwacht dat een veelvoud hiervan panische angst ervaart (Doerfler et al., 2007; Ollendick et al., 2002). De meeste symptomen van panische angst verschijnen rond de adolescentie. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat meisjes vaker symptomen van een panische fobie vertonen dan jongens (Vesga-Lopez et al., 2008; Wu et al., 2010).

Identiteit school

Identiteit school wordt gedefinieerd als het beeld dat een adolescent van zichzelf heeft als leerling op school, inclusief de eigen meer of minder positieve waardering daarvan (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Identiteitsvorming is een levenslang proces (Côté & Levine, 1987). De adolescentie is een belangrijke periode voor de identiteitsontwikkeling (Crocetti, Klimstra, Keijsers, Hale, & Meeus, 2009; Meeus, 2011; Van Hoof & Raaijmakers, 2002). In de adolescentie participeren individuen in verschillende sociale contexten, zoals school, thuis en vrije tijd. Hierbij worden verschillende competenties van de adolescent gevraagd (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Ze krijgen een idee van de persoon die ze zijn in verschillende contexten.

Uit onderzoek blijkt dat de schoolcontext een belangrijke rol in de identiteitsontwikkeling speelt (Lannegrand-Willems & Bosma, 2006; Van Hoof & Raaijmakers, 2002). De school beïnvloedt het individu in hoe hij/zij zichzelf ziet, zich gedraagt en zijn/haar leerprestaties beoordeelt. Wat betreft sekse laat onderzoek naar de identiteitsontwikkeling zien dat meisjes hun identiteit eerder ontwikkelen dan jongens. Dit verschil is niet meer aanwezig in de late adolescentie. Verder blijken jongens vaker te exploreren naar hun identiteit dan meisjes tijdens de midden- en late adolescentie (Klimstra, Hale, Raaijmakers, Branje, & Meeus, 2010).

Gepest worden

Een adolescent wordt gepest wanneer hij/zij herhaaldelijk, gedurende langere tijd wordt blootgesteld aan negatieve handelingen die worden uitgevoerd door één of meerdere personen. Het gaat om een negatieve handeling wanneer iemand met opzet anderen pijn doet of ongemak bezorgt (Kyriakides, Kaloyirou, & Lindsay, 2006; Olweus, 1996; Storch & Ledley, 2005). In Nederland is ongeveer 19% van de adolescentie jongens en 11% van de adolescentie meisjes betrokken bij pestgedrag (Craig et al., 2009). Er zijn twee verschillende vormen van pestgedrag: openlijk, direct pestgedrag en

relationeel pestgedrag. De eerste vorm duidt op het fysiek schaden van anderen op een agressieve manier. Bij relationeel pestgedrag wordt schade bij anderen aangebracht door doelbewuste manipulatie van of schade aan relaties met leeftijdgenoten, zoals roddelen (Crick & Grotpeter, 1996; Vuijk et al., 2007). Jongens ervaren meer fysiek pestgedrag en meisjes meer relationeel pestgedrag (Kyriakides et al., 2006). In dit onderzoek wordt geen onderscheid gemaakt tussen beide vormen van pestgedrag.

Hechting

Hechting zegt iets over de emotionele relatie tussen ouders en hun kinderen of tussen leeftijdgenoten en kinderen. Er kan onderscheid worden gemaakt tussen drie dimensies van hechting: vertrouwen, communicatie en vervreemding (Armsden & Greenberg, 1997; Buist, Deković, Meeus, & van Aken, 2004).

In de hechtingstheorie van John Bowlby wordt het belang benadrukt van een goede interactie tussen opvoeders en kinderen om een goede hechting tot stand te laten komen (Bowlby, 1973). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen veilige hechting en onveilige hechting. Wanneer opvoeders gevoelig en responsief reageren op de behoeftes van het kind is er sprake van veilige hechting. Wanneer opvoeders ongevoelig en niet responsief reageren, is er sprake van onveilig hechting. Bij veilige hechting kunnen kinderen over het algemeen goed omgaan met angst en stress en bij onveilige hechting kan dit meer moeilijkheden opleveren (Margoese, Markiewicz, & Doyle, 2005; Wilkinson, 2004). De kwaliteit van hechting met de ouders blijkt de kwaliteit van de relaties op latere leeftijd te voorspellen (Bowlby, 1973). Dit onderzoek richt zich daarom op de hechting van ouders met de adolescent, waarbij sterke hechting duidt op veilige hechting en een minder sterke hechting duidt op onveilige hechting.

Wat betreft de hechting met ouders ervaren jongens meer ouderlijke steun van hun ouders dan meisjes (Tapia, Alarid, & Hutcherson, 2015). Toch blijkt uit ander onderzoek dat de relatie tussen moeder en dochter over het algemeen de sterkste hechting laat zien (Buist, Deković, Meeus, & Van Aken, 2002). Op basis van deze tegenstrijdige literatuur kan er nog geen uitspraak gedaan worden over het sekseverschil.

Identiteit school en sociale angst

Huidig onderzoek veronderstelt dat hoe positiever het beeld dat een leerling van zichzelf heeft op school, hoe minder sociale angst zal worden ervaren bij adolescenten. Er blijkt een significante relatie te bestaan tussen angst en identiteit (Crocetti, Rubini, & Meeus, 2008). In het onderzoek van Crocetti en collega's (2009) wordt identiteit benaderd in termen van exploratie en *commitment*. Exploratie wil zeggen dat iemand een afweging maakt tussen verschillende alternatieven van identiteit voordat hij een

keuze maakt tussen waarden, overtuigingen en doelen. Bij *commitment* wordt de uiteindelijke keuze gemaakt tussen deze waarden, overtuigingen en doelen die belangrijk zijn voor een individu. Exploratie en *commitment* hebben invloed op de identiteitsontwikkeling (Luyckx, Goossens, Soenens, & Beyers, 2006).

Lagere niveaus van *commitment* en hogere niveaus van exploratie worden geassocieerd met hogere angstniveaus (Crocetti et al., 2008). *Confusion*, verwarring wat betreft het proces van identiteitsvorming, heeft tevens een verhoogde kans op het ontwikkelen van angstsymptomen (Schwartz et al., 2011). Bovendien is het hebben van een negatieve persoonlijke waardering gerelateerd aan een toename van sociale angst (Hirsch, Clark, Mathews, & Williams, 2003). Een positieve persoonlijke waardering kan daarentegen een gunstig effect hebben op sociale angst. Het draagt bij aan een consistent zelfbeeld, waardoor een adolescent weet hoe hij of zij zich zal gedragen onder bepaalde omstandigheden. Dit biedt ondersteuning in sociale interacties (Chen, Lau, Tapanya, & Cameron, 2012). Dit verband is aanwezig bij zowel jongens als meisjes. Meisjes hebben echter over het algemeen een negatievere zelfwaardering en ervaren als gevolg daarvan meer sociale angst dan jongens (De Jong, Sportel, De Hullu, & Nauta, 2012).

Gedurende de adolescentie neemt de druk toe om sociaal te presteren in de interactie met leeftijdgenoten op school (Erath, Flanagan, & Bierman, 2007; Rapee & Spence, 2004). Wanneer jongeren niet worden geaccepteerd of verwachtingen van zichzelf niet uitkomen, kunnen zij sociale angsten ontwikkelen (Gültekin & Dereboy, 2011). Er is echter weinig specifiek onderzoek verricht naar het effect van identiteit school op sociale angst. Literatuuronderzoek heeft geen inzicht gegeven in de moderatie van sekse op het effect van identiteit school op sociale angst.

Identiteit school en panische angst

Er wordt verwacht dat een positiever beeld van zichzelf als leerling op school gepaard zal gaan met een mindere mate van panische angst bij adolescenten. Een positief zelfbeeld kan het psychologisch welzijn bevorderen, waardoor een individu minder kans heeft op angstproblemen. *Commitment* hangt negatief samen met angst. Wanneer exploratie negatief samenhangt met *commitment*, correleert het positief met angst (Crocetti et al., 2009). Het lijkt aannemelijk om een verband te veronderstellen tussen identiteit en panische angst. Wanneer adolescenten een negatief zelfbeeld hebben, kan dit leiden tot meer zorgen over leven en dood. Omdat angst voor de dood een symptoom kan zijn van panische angst, hangt een negatiever zelfbeeld samen met meer panische angst (Berman, Weems, & Stickle, 2006). Er is echter weinig specifiek onderzoek verricht naar het effect van identiteit school op panische angst. Literatuuronderzoek heeft geen inzicht gegeven in sekseverschillen.

Gepest worden en sociale angst

Huidig onderzoek verwacht dat adolescenten die gepest worden meer sociale angst ervaren. Een verleden waarbij iemand is gepest, voorspelt een verhoogde kans op het ontwikkelen van angstsymptomen, voornamelijk bij adolescente meisjes (Bond, Carlin, Thomas, Rubin, & Patton, 2001). De interacties met leeftijdgenoten bij pesten zorgen voor negatieve zelfevaluaties bij adolescenten en leiden tot vermindering van sociale situaties. Hierdoor missen adolescenten belangrijke educatieve en sociale ervaringen (Storch et al., 2005). Negatieve associatieve herinneringen aan sociale interactie, zoals bij slachtofferschap van pesten, kunnen leiden tot een toename in sociale angstsymptomen (Sansen, Iffland, & Neuner, 2015). Het blijkt dat slachtofferschap van pestgedrag invloed heeft op een toename in sociale angstsymptomen bij adolescente meisjes (La Greca & Harrison, 2005; Ranta, Kaltiala-Heino, Fröjd, & Marttunen, 2013; Ranta, Kaltiala-Heino, Pelkonen, & Marttunen, 2009; Storch, Masia-Warner, Crisp, & Klein, 2005).

Gepest worden en panische angst

Er wordt verwacht dat hoe meer adolescenten gepest worden, hoe meer panische angst zij ervaren. Adolescenten die gepest worden blijken vaak angstige symptomen te ervaren. De gevolgen na pestgedrag zijn voor meisjes vaak negatiever dan voor jongens (Copeland et al., 2013). Meisjes ervaren meer internaliserende problemen dan jongens, waardoor de kans op angsten bij meisjes groter is dan bij jongens (Vuijk et al., 2007). Slachtoffers van pesten zijn vaak niet assertief, onderdanig, fysiek zwak en hebben een laag zelfbeeld (Kyriakides et al., 2006). Bij meisjes is zelfwaardering een mediator tussen gepest worden en angst. Als meisjes het slachtoffer zijn van pestgedrag leidt dit achtereenvolgens tot een lagere zelfwaardering en angst. Bij jongens is zelfwaardering een moderator tussen het slachtoffer zijn van pestgedrag en angst (Storch & Ledley, 2005). Als de zelfwaardering hoog is bij jongens leidt het pestgedrag tot minder angstsymptomen dan wanneer de zelfwaardering laag is. In het onderzoek van Storch en Ledley (2005) blijkt dat bij 25% van de participanten met panische angst er in de kindertijd sprake was van gepest worden. Uit een ander onderzoek van Crawford en Manassis (2011) was dit zelfs 35%. Hieruit kwam tevens naar voren dat bij adolescenten die gepest worden de kans drie keer zo groot is dat ze angsten ontwikkelen. Slachtoffer zijn van pestgedrag zou een voorspeller kunnen zijn voor een toename in angstsymptomen, waaronder panische angst.

Hechting en sociale angst

Huidig onderzoek veronderstelt dat een minder sterke hechting met ouders samenhangt met een verhoogde kans op sociale angst bij adolescenten. Vertue (2003)

suggereert dat de kwaliteit van hechting tussen ouders en adolescenten één van de factoren kan zijn die invloed heeft op het ontwikkelen van sociale angsten. Onveilige hechting tussen ouder en kind wordt geassocieerd met sociale angst bij kinderen (Bögels & Brechman-Toussaint 2007; Brumariu & Kerns, 2008). Daarnaast blijkt onveilige hechting een sterke voorspeller te zijn voor het ontwikkelen van angststoornissen bij adolescenten op latere leeftijd. Deze resultaten werden bevestigd door het onderzoek van Bar-Haim, Dan, Eshel en Sagi-Schwartz (2007). Echter werden deze resultaten alleen gevonden voor jongens en niet voor meisjes (Bar-Haim et al., 2007).

Hechting en panische angst

Huidig onderzoek veronderstelt dat een minder sterke hechting met ouders samenhangt met een toename in panische angst bij adolescenten. Veilige hechting blijkt de kans op panische angst te verkleinen (Duchesne, Ratelle, Poitras, & Drouin, 2009). Daarentegen kan onveilige hechting (meer) angstige symptomen tot gevolg hebben (Muris, Meesters, Van Melick, & Zwambag, 2001).

Wanneer er sprake is van een minder sterke hechting, is de kans groter dat men panische angst gaat ontwikkelen (Bekker & Mens-Verhulst, 2007). Kinderen met een minder sterke hechting ontwikkelen schema's waarbij ze mensen niet vertrouwen (Bekker & Mens-Verhulst, 2007; Veras, Nardi, & Kahn, 2013; Bandelow et al., 2002; Brown & Whiteside, 2008; Van Oort, Greaves-Lord, Ormel, Verhulst, & Huizink, 2011). Volgens de hechtingstheorie zijn er geen sekseverschillen met betrekking tot de gevolgen van veilige of onveilige hechting tussen ouder en kind (Bowlby, 1973).

Identiteit school en gepest worden

Er wordt verwacht dat wanneer adolescenten meer gepest worden, dit samenhangt met een negatiever beeld van zichzelf als leerling op school. Wanneer een adolescent die gepest wordt door leeftijdgenoten niet in staat is om zijn competenties te tonen of zijn belangen na te streven op school, kan dit moeilijkheden geven met het uitdrukken van zijn school identiteit (Van Hoof, Raaijmakers, Van Beek, Hale, & Aleva, 2008). Bovendien blijkt dat gepest worden kan leiden tot een negatieve zelfwaardering en vervolgens tot een toename in angstsymptomen bij adolescenten (Grills & Ollendick, 2002). Er is niet aangetoond of de combinatie van deze variabelen elkaar overlappen in het effect op angst.

Hechting en identiteit school

Deze studie verwacht dat een sterkere hechting van adolescenten met ouders samenhangt met een positiever beeld van zichzelf als leerling op school. De hechting tussen ouders en kinderen blijkt geassocieerd te zijn met identiteit school (Meeus,

Oosterwegeland, & Vollebergh, 2002). Er werd een verband gevonden tussen de ouderlijke hechting en school *commitment*. Veilige hechting heeft een positieve invloed op de identiteitsontwikkeling van de adolescent en onveilige hechting beïnvloedt de identiteitsontwikkeling negatief (Zimmermann & Becker-Stoll, 2002).

Gepest worden en hechting

Er wordt verwacht dat er geen verband is tussen gepest worden en hechting in de adolescentie. Eerder onderzoek levert geen bewijs voor een verband tussen meer gepest worden en een minder sterke hechting met ouders. Zowel hechting als pesten laten een verband zien met panische angst, maar er is niet aangetoond of de combinatie van deze variabelen elkaar overlappen in het effect op angst. Aangezien hier nog weinig onderzoek naar gedaan is, zou deze studie een relevante bijdrage kunnen leveren.

Panische angst en sociale angst

Er wordt verwacht dat sociale angst en panische angst samenhangen. Uit de literatuur komt naar voren dat panische en sociale angst beide verschillende verschijningsvormen zijn van eenzelfde onderliggende afwijking. Ook zijn ze volgens de DSM-IV comorbide met andere vormen van angst (Biederman et al., 1997).

Doel van het onderzoek

In huidig onderzoek wordt gekeken naar het effect van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst en panische angst bij adolescenten met havo/vwo niveau. Aangezien het ervaren van angsten negatieve gevolgen kan hebben op het leven van een adolescent, is het van belang te onderzoeken welke factoren invloed kunnen hebben op het ontwikkelen van angsten. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat studies naar het verband tussen identiteit school, gepest worden, hechting en angst zich vooral richten op angststoornissen in het algemeen. Het is van belang onderzoek te verrichten dat zich focust op het effect van de variabelen op meer specifieke angstvormen. Dit onderzoek zal zich richten op sociale angst en panische angst.

Naar aanleiding van het theoretisch kader wordt verwacht dat een positiever beeld van zichzelf als leerling op school en sterkere hechting met ouders, gepaard zal gaan met een lage mate van sociale en panische angst bij adolescenten. Daarnaast wordt voorspeld dat een toename in gepest worden gepaard zal gaan met een hoge mate van sociale en panische angst. Er wordt verwacht dat het effect van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabelen sterker is voor meisjes dan voor jongens. Echter wordt voorspeld dat het effect van hechting op sociale angst sterker is voor jongens dan voor meisjes en het effect van hechting op panische angst niet verschilt naar sekse.

Methoden

Onderzoeksvragen, hypothesen en definitie variabelen

Het doel van dit kwantitatieve onderzoek was om te bestuderen in hoeverre er een effect is van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst en panische angst bij adolescenten op havo/vwo niveau. Hierbij zijn verschillende hypothesen gesteld.

Hypothesen

1. Er is een negatief effect van identiteit school op sociale angst in de adolescentie, waarbij dit effect voor meisjes sterker is dan voor jongens.
2. Er is een negatief effect van identiteit school op panische angst in de adolescentie, waarbij dit effect voor meisjes sterker is dan voor jongens.
3. Er is een positief effect van gepest worden op sociale angst in de adolescentie, waarbij dit effect voor meisjes sterker is dan voor jongens.
4. Er is een positief effect van gepest worden op panische angst in de adolescentie, waarbij dit effect voor meisjes sterker is dan voor jongens.
5. Er is een negatief effect van hechting op sociale angst in de adolescentie, waarbij dit effect voor jongens sterker is dan voor meisjes.
6. Er is een negatief effect van hechting op panische angst in de adolescentie, waarbij dit effect niet verschilt tussen meisjes en jongens.
7. Meisjes ervaren meer sociale angst dan jongens in de adolescentie.
8. Meisjes ervaren meer panische angst dan jongens in de adolescentie.
9. Er is een positief verband tussen gepest worden en identiteit school in de adolescentie.
10. Er is een positief verband tussen hechting en identiteit school in de adolescentie.
11. Er is geen verband tussen gepest worden en hechting in de adolescentie.
12. Er is een positief verband tussen sociale en panische angst in de adolescentie.

Sociale angst. Sociale angst verwijst naar symptomen van een sociale fobie. Daarbij is sprake van een duidelijke en aanhoudende angst voor één of meer sociale situaties, of situaties waarin gepresteerd moet worden. In deze situaties wordt de persoon blootgesteld aan onbekende mensen of mogelijke kritische beoordelingen van anderen (American Psychiatric Association, 1994).

Panische angst. Panische angst verwijst naar symptomen van een panische fobie. Een panische fobie wordt gekenmerkt door een afzonderlijke periode van intense angst en ongemak, met specifieke symptomen die zich abrupt ontwikkelen en een piek bereiken binnen tien minuten. Deze symptomen zijn vaak somatische klachten zoals ademnood, zweten en hartkloppingen (American Psychiatric Association, 1994).

Identiteit school. Identiteit school wordt gedefinieerd als het beeld dat een adolescent heeft van zichzelf als leerling op school, inclusief de eigen meer of minder positieve waardering daarvan (Van Hoof & Raaijmakers, 2002).

Gepest worden. Een adolescent wordt gepest wanneer hij of zij herhaaldelijk, gedurende langere tijd wordt blootgesteld aan negatieve handelingen die worden uitgevoerd door één of meer personen. Het gaat om een negatieve handeling, zoals wanneer iemand met opzet anderen pijn doet of ongemak bezorgt (Olweus, 1996).

Hechting. Hechting zegt iets over de emotionele relatie tussen ouders en hun kinderen of tussen leeftijdgenoten en kinderen. Er kan onderscheid gemaakt worden in drie dimensies van hechting: vertrouwen, communicatie en vervreemding. Het onderdeel 'vertrouwen' refereert aan het vertrouwen van adolescenten dat ouders en leeftijdgenoten hun behoeften en wensen begrijpen en respecteren (Armsden & Greenberg, 1897).

Steekproef

De steekproef bestond uit 586 middelbare scholieren die in de eerste of tweede klas van het Hoger Algemeen Voortgezet onderwijs [havo], het Voorbereidend Wetenschappelijk onderwijs [vwo] of het havo/vwo zitten. Er was sprake van een selecte steekproef. De respondenten zijn verkregen door zelf middelbare scholen te benaderen waarbij bestaande klassen zijn toegewezen aan het onderzoek. In totaal hebben er 19 scholen meegedaan, verspreid over Nederland. Ouders waren op de hoogte gesteld van het onderzoek, door middel van een brief met informatie over het onderzoek. Ze kregen met deze brief de mogelijkheid om bij onduidelijkheden contact te kunnen opnemen met de onderzoekers en om eventueel deelname van hun kind aan het onderzoek te weigeren. Alle analyses zijn uitgevoerd op eenzelfde steekproef van participanten die op alle variabelen een waarde hadden ($N = 579$). De steekproef van de analyses bestond uit 276 jongens (47.7%) en 303 meisjes (52.3%). 39.2% van de respondenten zat op havo, 20.6% op havo/vwo, 24.5% op vwo en 15.5% op gymnasium. De respondenten waren tussen de 10 jaar en 15 jaar oud ($M = 12.7$ jaar, $SD = 0.75$).

Meetinstrumenten

Sociale en panische angst. Sociale en panische angst zijn gemeten middels zelfrapportage op de Nederlandse versie van de vragenlijst *Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders* [SCARED-NL] (Muris, Bodden, Hale, Birmaher, & Mayer, 2007). Deze vragenlijst screent kinderen en adolescenten op symptomen van angststoornissen. In totaal bevat de vragenlijst 38 items die bestaan uit stellingen over 'bang zijn'. De betrouwbaarheid van deze vragenlijst werd door COTAN beoordeeld als voldoende, begripsvaliditeit als goed en criteriumvaliditeit als voldoende (Egberink,

Vermeulen, & Frima, 2007). In dit onderzoek wordt alleen gebruik gemaakt van de items van de subschaal sociale fobie om sociale angst te meten en de items van de subschaal Paniekstoornis om panische angst te onderzoeken.

Sociale angst. De subschaal die symptomen meet van een sociale fobie bevat 4 items, die aangeven in hoeverre er bij een adolescent een duidelijke en aanhoudende angst aanwezig is voor situaties waarin men sociaal moet functioneren (Egberink et al., 2007). Een voorbeelditem is '*Ik voel me nerveus bij mensen die ik niet goed ken*'. In de beantwoording wordt gebruik gemaakt van een driepuntsschaal: 0 (bijna nooit), 1 (soms), 2 (vaak). De score op deze schaal wordt berekend als het gemiddelde over de in dezelfde richting gecodeerde schaalitems. Uit eerder onderzoek bleek dat de interne consistentie (Cronbach's alpha) van deze subschaal .82 was (Hale et al., 2005). De betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) in huidig onderzoek was .80.

Panische angst. De subschaal die symptomen meet van een paniekstoornis bestaat uit 13 items. Deze schaal meet plotselinge en onbegrepen paniekaanvallen gepaard gaande met hartkloppingen, zweten, ademnood en nervositeit (Egberink et al., 2007). Een voorbeelditem is '*Als ik bang ben, voelt het alsof dingen niet echt zijn*'. Bij het beantwoorden wordt wederom gebruik gemaakt van een driepuntsschaal: 0 (bijna nooit), 1 (soms), 2 (vaak). De score op deze schaal wordt berekend als het gemiddelde over de in dezelfde richting gecodeerde schaalitems. Er is eerder aangetoond dat de interne consistentie (Cronbach's alpha) van deze subschaal .91 was (Hale et al., 2005). De betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) in huidig onderzoek was .80.

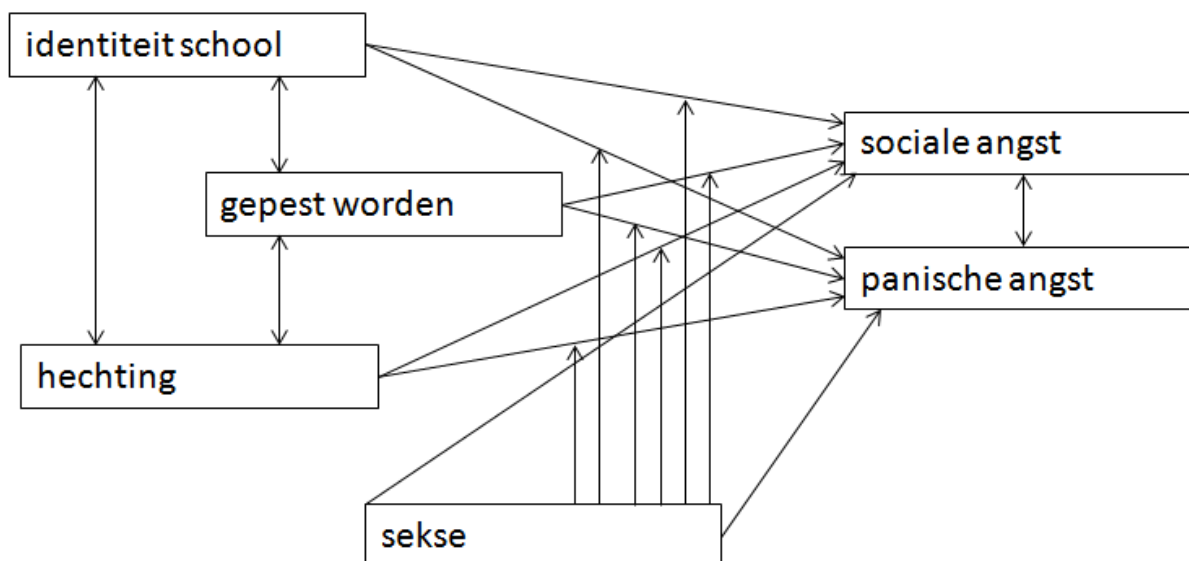
Identiteit school. Voor de meting van identiteit school is gebruik gemaakt van de *Spatial Continuity of Identity Questionnaire* [SCIQ] (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Hierbij is gekeken naar de subschaal 'Hoe ben jij op school?'. Er wordt gemeten in welke mate een adolescent zichzelf positief of negatief waardeert als leerling op school (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Deze subschaal bevat 20 items. Een voorbeelditem is '*Ik ben slecht in de dingen die ik moet doen*'. Bij het beantwoorden wordt gebruik gemaakt van een zevenpuntsschaal van 'Zo ben ik daar helemaal niet' tot 'Zo ben ik daar helemaal' (Van Hoof & Raaijmakers, 2002; Van Hoof et al., 2008). De score op deze schaal wordt berekend als het gemiddelde over de in dezelfde richting gecodeerde schaalitems. De betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) in huidig onderzoek was .80.

Gepest worden. Gepest worden werd in dit onderzoek gemeten met de *Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire* [ROBVQ] (Olweus, 1996). Deze vragenlijst meet aspecten van problemen van pesters en slachtoffers van pesten (Kyriakides et al., 2006). De subschaal gepest worden bestaat uit 24 vragen. Een voorbeelditem is '*Andere kinderen op school hebben mij uitgelachen*'. Bij het beantwoorden is gebruik gemaakt van een vijf puntsschaal: 0 (nog nooit gebeurd in de afgelopen drie maanden) tot 4 (meerdere keren per week gebeurd). De score op deze schaal wordt berekend als het

gemiddelde over de in dezelfde richting gecodeerde schaalitems. Uit eerder onderzoek bleek dat de interne consistentie (Cronbach's alpha) van de subschaal gepest worden .92 was (Kyriakides et al., 2006). De betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) in huidig onderzoek was .88.

Hechting. Hechting is gemeten met de *Inventory of Parent and Peer Attachment* [IPPA] (Armsden & Greenberg, 1987). De IPPA is een zelfrapportagelijst en meet de percepties van adolescenten wat betreft de gehechtheidsrelaties met de vader en moeder. Dit onderzoek richt zich op de subschaal Vertrouwen. Hierbij gaat het over de vraag in hoeverre een adolescent er vertrouwen in heeft dat ouders zijn of haar behoeften en verlangens accepteren en respecteren. De vertrouwensrelatie met ouders kan sterk of minder sterk zijn, waarbij een sterke vertrouwensrelatie duidt op veilige hechting en een minder sterke vertrouwensrelatie duidt op onveilige hechting. De Vertrouwen-schaal bestaat uit 10 items waar bij het beantwoorden van de vragen gebruik wordt gemaakt van een vijfpuntsschaal: 1 (bijna nooit of nooit waar) tot 5 (bijna altijd of altijd waar). Een voorbeelditem is: 'Mijn ouders respecteren mijn gevoelens'. De score op deze schaal wordt berekend als het gemiddelde over de in dezelfde richting gecodeerde schaalitems. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat de IPPA een valide en betrouwbaar meetinstrument is voor de perceptie van de kwaliteit van de gehechtheid aan ouders (Buist et al., 2004). De betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) in huidig onderzoek was .89.

Onderzoeksmodel

Plan van analyse

Met behulp van correlaties zijn achtereenvolgens de verbanden tussen de onafhankelijke variabelen onderling en de afhankelijke variabelen onderling getoetst.

Aansluitend zijn de correlaties tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabelen getoetst. Daarnaast zijn t-toetsen uitgevoerd om de richting en de sterkte van sekseverschillen per variabele te onderzoeken. Tot slot zijn er twee meervoudige regressie analyses uitgevoerd om het effect van de onafhankelijke variabelen identiteit school, gepest worden en hechting op de variabelen sociale angst en panische angst te toetsen. Er is getoetst bij een alpha van .05.

Resultaten

Bij de twee meervoudige lineaire regressie analyses werd het (voor sekseverschillen gecontroleerde) effect van de onafhankelijke variabelen identiteit school, gepest worden en hechting op de twee afhankelijke variabelen sociale angst en panische angst getoetst. Ook werd de directe en ongecontroleerde relatie tussen de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabelen getoetst. Dit werd gedaan door middel van een Pearson correlatie analyse.

Daarnaast is er gekeken of het effect van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst en panische angst varieerde naar sekse. Dit moderatie-effect werd gemeten door de analyses apart uit te voeren voor jongens en voor meisjes. Er is sprake van een moderatie-effect wanneer de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt (B) van een variabele bij zowel jongens als meisjes buiten het betrouwbaarheidsinterval van de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt (B) van die variabele bij het andere geslacht viel.

Beschrijvende statistiek

De gegevens in tabel 1 (zie bijlage) zijn gebaseerd op de gemiddelde scores van de respondenten. Deze resultaten zijn ongecontroleerd voor de andere modelvariabelen. In de steekproef werd zowel sociale angst als panische angst door de respondenten bijna nooit tot soms ervaren. Meisjes scoorden op beide angstvormen significant hoger dan jongens. Op de variabele identiteit school scoorden de respondenten positief, waarbij jongens significant hoger scoorden dan meisjes. Daarnaast gaven de respondenten aan nooit tot een enkele keer gepest te worden. Hierbij was geen significant verschil tussen meisjes en jongens. Tot slot scoorden de respondenten in de steekproef op de variabele hechting positief. Hierbij was ook geen significant verschil tussen meisjes en jongens.

Correlaties

Om de grootte en de richting van de lineaire relatie tussen identiteit school, gepest worden en hechting te verkrijgen, is de Pearson's correlatie coëfficiënt (r) berekend. Ook is er een Pearson's correlatie coëfficiënt (r) berekend tussen de twee afhankelijke variabelen panische angst en sociale angst. Tot slot zijn de correlaties

berekend tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabelen (zie tabel 2 in de bijlage). Deze resultaten zijn ongecontroleerd voor de andere modelvariabelen.

Onafhankelijke variabelen. Op basis van de literatuurstudie werd verwacht dat er geen verband zou zijn tussen hechting en gepest worden. Dit werd niet bevestigd, aangezien uit de Pearson correlatie analyse bleek dat er een significant verband was tussen hechting en gepest worden. De sterkte van dit verband was zwak. Sterkere hechting met ouders hing samen met de ervaring minder gepest te worden. Daarnaast werd verwacht dat een sterkere identiteit school gepaard zou gaan met een sterkere ervaren hechting. Dit werd bevestigd met de Pearson correlatie, waaruit een significant verband tussen hechting en identiteit school bleek. De sterkte van dit verband was medium. Een positiever beeld van zichzelf als leerling op school hing samen met sterkere hechting van de respondenten met hun ouders. Ook werd op basis van de literatuurstudie verwacht dat een sterkere identiteit school gepaard zou gaan met het minder ervaren van gepest worden. Er bleek inderdaad een significant verband te zijn tussen identiteit school en gepest worden. De sterkte van dit verband was medium. Een positiever beeld van zichzelf als leerling op school hing samen met de ervaring minder gepest te worden. Deze Pearson correlatie analyse heeft aangetoond dat de drie onafhankelijke variabelen onderling met elkaar correleren.

Afhankelijke variabelen. Er werd verwacht dat het ervaren van een hogere mate van sociale angst gepaard zou gaan met een hogere mate van panische angst. Dit werd bevestigd, aangezien er een significant verband bleek te zijn tussen sociale angst en panische angst. De sterkte van dit verband was medium. Meer sociale angst hing samen met meer panische angst. Deze Pearson correlatie analyse heeft aangetoond dat de twee afhankelijke variabelen onderling met elkaar correleren.

Onafhankelijke en afhankelijke variabelen. Er werd verwacht dat een positiever beeld van zichzelf als leerling op school gepaard zou gaan met het ervaren van minder sociale en panische angst. De Pearson correlatie bevestigde deze samenhang. Daarnaast werd verwacht dat het meer ervaren van gepest worden gepaard gaat met een hogere mate van sociale en panische angst. Deze samenhang bleek slechts significant bij panische angst. Tot slot werd verwacht dat sterkere hechting met ouders gepaard gaat met een hogere mate van sociale en panische angst. Deze samenhang werd ook significant aangetoond.

Het effect van identiteit school, hechting, gepest worden op sociale angst

Uit de meervoudige regressie analyse (zie tabel 3 in de bijlage) bleek dat identiteit school, gepest worden en hechting een effect hadden op sociale angst. Gezamenlijk verklaarden ze 16% van de variantie ($R^2 = .16$, $F(4, 574) = 26.68$, $p < .001$). Dit was een medium lineair effect. Op basis van de literatuurstudie werd verwacht

dat hoe positiever het beeld was dat de leerlingen van zichzelf hebben op school, hoe minder sociale angst zij ervaren. Dit werd bevestigd, aangezien identiteit school ($\beta = -.40, p < .001$) (gecontroleerd voor de andere modelvariabelen) een significant effect had op sociale angst. Er was sprake van een medium effect. Het bleek dat identiteit school een negatief effect had op sociale angst. Er werd daarnaast verwacht dat hoe meer men gepest wordt, hoe meer sociale angst de respondenten ervaren. Ook werd er verwacht dat hoe sterker de hechting, hoe minder sociale angst wordt ervaren. Deze beide verwachtingen werden niet bevestigd, aangezien het effect van gepest worden ($\beta = -.05, p = .208$) en het effect van hechting ($\beta = .04, p = .325$) (gecontroleerd voor de andere modelvariabelen) op sociale angst niet significant waren. Bovendien werd er verwacht dat meisjes meer sociale angst ervaren dan jongens in de adolescentie. Uit de resultaten bleek (gecontroleerd voor de andere modelvariabelen) geen hoofdeffect van sekse op sociale angst ($\beta = .06, p = .103$). Van de onafhankelijke variabelen was identiteit school de sterkste voorspeller van sociale angst, aangezien deze variabele de grootste gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt had.

Moderatie door sekse van de effecten op sociale angst

Er werd verwacht dat het effect van identiteit school en gepest worden op sociale angst bij meisjes sterker is dan bij jongens in de adolescentie. Bij het effect van hechting op sociale angst werd daarentegen verwacht dat dit effect sterker is bij jongens dan bij meisjes. De resultaten (zie tabel 3 in de bijlage) toonden aan dat de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (B) voor zowel jongens als meisjes met betrekking tot de effecten van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst binnen elkaars betrouwbaarheidsinterval vielen. Er was dus geen sprake van een significant moderatie-effect van sekse. Deze resultaten zijn strijdig met de verwachtingen, aangezien de effecten van de onafhankelijke variabelen op sociale angst statistisch niet verschilden naar sekse.

Het effect van identiteit school, hechting en gepest worden op panische angst

Uit de meervoudige regressie analyse (zie tabel 4 in de bijlage) bleek dat identiteit school, gepest worden en hechting een effect hadden op panische angst. Gezamenlijk verklaarden ze 28% van de variantie ($R^2 = .28, F(4, 574) = 56.27, p < .001$). Dit is een sterk lineair effect. Er werd verwacht dat hoe positiever het beeld is dat een leerling van zichzelf heeft op school, hoe minder panische angst wordt ervaren door adolescenten. Dit werd bevestigd, aangezien identiteit school (gecontroleerd voor de andere modelvariabelen) een significant effect had op panische angst ($\beta = -.34, p < .001$). Dit was een medium effect. Identiteit school bleek een negatief effect te hebben op panische angst. Er werd ook verwacht hoe meer men gepest wordt, hoe meer

panische angst wordt ervaren. De variabele gepest worden had inderdaad (gecontroleerd voor de andere modelvariabelen) een significant effect op panische angst ($\beta = .24, p < .001$). Hieruit bleek dat gepest worden een positief effect had op panische angst. Daarnaast werd verwacht dat hoe sterker de hechting, hoe meer panische angst adolescenten ervaren. Dit werd niet bevestigd, aangezien hechting (gecontroleerd voor de andere modelvariabelen) geen significant effect had op panische angst ($\beta = -.07, p = .078$). Bovendien werd er verwacht dat meisjes meer panische angst ervaren dan jongens in de adolescentie. Het hoofdeffect van sekse wees op significante verschillen tussen jongens en meisjes in de mate van panische angst ($\beta = .16, p < .001$). Uit de resultaten bleek dat meisjes (gecontroleerd voor de andere modelvariabelen) meer panische angst ervoeren dan jongens. Van de onafhankelijke variabelen was identiteit school de sterkste voorspeller van panische angst, aangezien deze variabele de grootste gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt had.

Moderatie door sekse van de effecten op panische angst

Er werd verwacht dat het effect van identiteit school en gepest worden op panische angst bij meisjes sterker is dan bij jongens in de adolescentie. Bij het effect van hechting op panische angst werden geen sekseverschillen verwacht. De resultaten (zie tabel 4 in de bijlage) toonden aan dat de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (B) voor zowel jongens als meisjes met betrekking tot het effect van de variabele identiteit school op panische angst buiten elkaars betrouwbaarheidsinterval vielen. Dit bevestigt dat het effect van identiteit school op panische angst significant varieerde naar sekse. Het effect bleek inderdaad voor meisjes significant sterker dan voor jongens. Dit betekent dat bij meisjes identiteit school een groter effect had op de mate waarin ze panische angst ervoeren dan bij jongens. Voor beide groepen gold dat hoe sterker de identiteit school, hoe minder paniek men ervoer, maar dit effect deed zich dus bij meisjes in sterkere mate voor dan bij jongens.

De ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (B) voor zowel jongens als meisjes met betrekking tot hechting en gepest worden op panische angst vielen binnen elkaars betrouwbaarheidsinterval. Bij het effect van hechting en gepest worden op panische angst was dus geen sprake van een significant moderatie-effect van sekse. Dit betekent dat de effecten van hechting en gepest worden op panische angst statistisch gezien niet verschilden naar sekse. Deze resultaten bevestigen de verwachting dat er geen sekseverschillen zijn bij het effect van hechting op panische angst. Ze zijn daarentegen strijdig met de verwachting dat het effect van gepest worden op panische angst sterker is voor meisjes dan voor jongens.

Conclusie en Discussie

In de huidige studie is gekeken naar een effect van identiteit school, gepest worden en hechting op sociale angst en panische angst bij adolescenten op havo/vwo niveau. Uit bovenstaande resultaten blijkt dat identiteit school, gepest worden en hechting verschillende effecten hebben op sociale en panische angst bij adolescenten. Bovendien blijkt er een moderatie-effect te zijn van sekse op het effect van identiteit school en panische angst. Deze effecten worden onderstaand ter discussie gesteld.

Zoals verwacht, bleek identiteit school een significant effect te hebben op beide angstvormen. Hoe positiever het beeld was dat de respondenten van zichzelf hadden op school, hoe minder zij sociale en panische angst ervoeren. Deze resultaten bevestigden eerder onderzoek, dat heeft aangetoond dat een positieve/negatieve persoonlijke waardering effect heeft op de mate waarin sociale angst wordt ervaren (Chen et al., 2012; Hirsch et al., 2003). Bij het analyseren van de sekseverschillen, bleek het effect van identiteit school op panische angst bij meisjes significant sterker dan bij jongens. Deze sekseverschillen zijn mogelijk te verklaren, doordat meisjes zelfbewuster zijn dan jongens. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat meisjes vaker een negatief zelfbeeld ontwikkelen gedurende de adolescentie, dan jongens (De Jong et al., 2012). Een negatief zelfbeeld kan leiden tot internaliserende problemen (Mann, Hosman, Schaalma, & De Vries, 2004). De huidige studie heeft aangetoond dat meisjes een negatiever beeld hebben van zichzelf als leerling op school en significant meer panische angst ervoeren, dan jongens. Mogelijk verhoogt een negatief zelfbeeld de kwetsbaarheid voor het ontwikkelen van angsten. Deze verklaring lijkt niet op te gaan voor sociale angst. In overeenstemming met de literatuurstudie liet de huidige studie geen significante sekseverschillen zien bij het effect van identiteit school op sociale angst.

Anders dan verwacht bleek gepest worden geen significant effect te hebben op sociale angst. Ook bleek het ongecontroleerde verband tussen gepest worden en sociale angst niet significant. Dit is een opvallend resultaat, aangezien meerdere onderzoeken significant hebben aangetoond dat slachtofferschap van pestgedrag een effect heeft op een toename in sociale angstsymptomen bij adolescenten (La Greca & Harrison, 2005; Ranta et al., 2013; Ranta et al., 2009; Sansen et al., 2015; Storch et al., 2005). Mogelijk kan verder onderzoek specifiek over het effect van gepest worden op sociale angst een verklaring bieden voor dit resultaat. Deze studie bevestigde daarentegen wel de resultaten van eerder onderzoek over het effect van gepest worden op panische angst. Er is significant aangetoond dat alnaargelang adolescenten zich meer gepest voelden zij een grotere mate van panische angst ervoeren (Crawford & Manassis, 2011; Storch & Ledley, 2005). Moderatie-effecten van sekse op het effect van gepest worden op sociale en panische angst bleken niet significant. Dit was strijdig met de verwachtingen gebaseerd op eerder onderzoek. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat

de hypothesen gebaseerd zijn op literatuur die het moderatie-effect van sekse op het effect van gepest worden op angst in het algemeen heeft onderzocht, terwijl in het huidige onderzoek onderscheid is gemaakt tussen panische angst en sociale angst.

In vergelijking met eerder onderzoek is het opvallend dat hechting in deze studie geen significant effect had op de mate waarin zowel sociale als panische angst werd ervaren. De ongecontroleerde effecten van hechting op sociale en panische angst zijn echter significant aangetoond. Deze bevindingen kunnen mogelijk worden toegeschreven aan het gehanteerde model in deze studie. In tegenstelling tot eerder onderzoek heeft huidig onderzoek gecontroleerd voor de effecten van identiteit school en gepest worden bij het analyseren van het effect van hechting op angst. Door rekening te houden met deze onafhankelijke variabelen verdween het effect van hechting op beide angstvormen. Bij afwezigheid van deze controle, zoals in eerder onderzoek en de correlaties in deze studie, bleek daarom wel een significant effect van hechting op angst.

Een andere mogelijke verklaring voor dit ongecontroleerde effect valt mogelijk te verklaren door de variabele identiteit school. Er is aangetoond dat hechting sterk correleert met identiteit school. Ook bleek dat identiteit school, gecontroleerd voor de andere onafhankelijke variabelen, effect had op sociale en panische angst. Het is mogelijk dat identiteit school invloed heeft op het ongecontroleerde effect van hechting op sociale en panische angst. Hieruit volgt het vermoeden dat identiteit school een mediator is bij het effect van hechting op sociale en panische angst. Het is relevant om verder onderzoek uit te voeren naar een mogelijk mediatie-effect van identiteit school op het effect van hechting en beide angstvormen.

Zoals verwacht, bleek dat sekse een significant effect had op panische angst. Zowel gecontroleerd als ongecontroleerd voor de andere onafhankelijke variabelen, ervoeren meisjes significant meer panische angst dan jongens. Dit komt overeen met eerder onderzoek (Vesga-Lopez et al., 2008; Wu et al., 2010). Er is echter geen verband gevonden tussen sekse en sociale angst na controle voor de andere onafhankelijke variabelen. Dit is tegengesteld aan eerder onderzoek en aan het significante verband bij afwezigheid van controle voor de andere onafhankelijke variabelen. Mogelijk duidt dit op beïnvloeding van één of meerdere onafhankelijke variabelen waardoor meisjes meer sociale angst ervaren dan jongens. Er wordt aanbevolen om hier verder onderzoek naar te verrichten.

Indien er gekeken wordt naar de generalisatie van de resultaten van dit onderzoek, dient dit met voorzichtigheid te worden gedaan daar waar deze studie enkele beperkingen kent (Landsheer & De Goede, 2003). Een belangrijke kanttekening die bij huidig onderzoek geplaatst kan worden, is de afname van het meetinstrument voor de variabele hechting. De originele vragenlijst wordt doorgaans apart ingevuld voor vader en moeder door de respondent, terwijl in huidig onderzoek de vragenlijst is afgenomen

voor beide ouders samen. Toekomstig onderzoek zou meer gedetailleerde informatie kunnen geven over de hechtingsrelatie wanneer vragen over hechting uitgesplitst worden voor vader en moeder apart. Daarnaast zijn symptomen van sociale en panische angst slechts gemeten door middel van zelfrapportage door de adolescenten. Ondanks dat adolescenten zelf het meeste inzicht hebben in hun angstsymptomen, zou informatie van ouders ook een belangrijke informatiebron kunnen zijn. Zo zou door toevoeging van de *Anxiety Disorders Interview Schedule for Children and Parents (ADIS-C/P)* (Silverman & Albano, 1996) een meer betrouwbaar beeld geschetst kunnen worden van de angstsymptomen van de adolescenten. Tevens moet er rekening worden gehouden met de motivatie van de leerlingen gedurende het invullen van de vragenlijst. Sommige leerlingen vertoonden onrustig gedrag of waren niet geconcentreerd, waardoor ze de vragenlijsten zo snel mogelijk wilden invullen. Een laatste kanttekening van deze studie is dat het zich slechts heeft gericht op adolescenten uit de algemene populatie, hierdoor zijn de resultaten niet te generaliseren naar de klinische populatie.

Tegenover deze kanttekeningen staat dat de omvang van deze studie groot genoeg was om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de algemene populatie. Bovendien breidt deze studie eerdere onderzoeksresultaten uit, aangezien het de identiteit die specifiek wordt ervaren in de schoolcontext heeft onderzocht. Ook richt deze studie zich op specifieke angstvormen, in tegenstelling tot eerder onderzoek naar angststoornissen in het algemeen. Een ander sterk punt is dat huidig onderzoek de rol van sekse heeft meegenomen. Moderatie-effecten van sekse zijn tot op heden weinig onderzocht. Tot slot onderscheidt deze studie zich door het model, waarbij rekening wordt gehouden met de beïnvloeding van identiteit school, gepest worden en hechting bij de effecten op sociale en panische angst. De aangetoonde correlaties versterken de relevantie van dit model.

Naar aanleiding van huidig onderzoek kunnen er een aantal aanbevelingen gedaan worden voor toekomstig onderzoek. Er wordt aanbevolen meer longitudinaal onderzoek te doen naar factoren die van invloed zijn op symptomen van sociale en panische angst bij adolescenten om meer inzicht te krijgen in oorzaak-gevolgrelaties. Bovendien is het raadzaam verder onderzoek te verrichten naar het effect van hechting op angstsymptomen, aangezien uit literatuur blijkt dat onveilige hechting een risicofactor is voor symptomen van panische angst (Van Oort et al., 2011). Mogelijk kan hierbij een mediatie-effect van identiteit school worden onderzocht. Tot slot lijkt het relevant om een interventie te richten op het verbeteren van het zelfbeeld van adolescenten in de schoolcontext, omdat uit de resultaten blijkt dat identiteit school de sterkste voorspeller is van panische en sociale angst.

Huidig onderzoek heeft zowel tot nieuwe als tot bevestigende inzichten geleid op het gebied van factoren die invloed hebben op sociale en panische angst bij

adolescenten. Er kan geconcludeerd worden dat identiteit school de sterkste voorspeller blijkt te zijn van sociale en panische angstsymptomen. Hoe positiever het beeld is dat een leerling van zichzelf heeft op school, hoe minder men panische en sociale angst ervaart. Hierbij is het effect van identiteit school op panische angst bij meisjes significant sterker dan bij jongens. Ook is gebleken dat hoe meer men ervaart gepest te worden, hoe meer panische angst wordt ervaren. Hechting blijkt geen significant effect te hebben op beide angstvormen. Tot slot blijkt er enkel een verschil in sekse bij panische angst wanneer de resultaten worden gecorrigeerd voor de onafhankelijke variabelen. Huidig onderzoek biedt een goede basis voor verder onderzoek.

Literatuurlijst

- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th edn.* Washington DC: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, IV-TR Edition.* Washington DC: American Psychiatric Association.
- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 16*, 427-453.
doi:10.1007/BF02202939
- Bandelow, B., Spath, C., Tichauer, G. A., Broocks, A., Hajak, G., & Ruther, E. (2002). Early traumatic life events, parental attitudes, family history, and birth risk factors in patients with panic disorder. *Psychiatric Research, 134*, 169-179.
doi:10.1016/j.psychres.2003.07.008
- Bekker, M. H. J., & Mens-Verhulst, J. van. (2007). Anxiety disorders: Sex differences in prevalence, degree, and background, but gender-neutral treatment. *Gender Medicine, 4*, 178-193. doi:10.1016/S1550-8579(07)80057-X
- Bar-Haim, Y., Dan, O., Eshel, Y., & Sagi-Schwartz, A. (2007). Predicting children's anxiety from early attachment relationships. *Journal of Anxiety Disorders, 21*, 1061-1068. doi:10.1016/j.janxdis.2006.10.014
- Berman, S. L., Weems, C. F., & Stickle, T. R. (2006). Existential anxiety in adolescents: Prevalence, structure, association with psychological symptoms and identity development. *Journal of Youth and Adolescence, 35*, 303-310. doi:10.1007/s10964-006-9032-y
- Biederman, J., Faraone, S. V., Marris, A., Moore, P., Garcia, J., Ablon, S., Mick, E., Gershon, J., & Kearns, M. E. (1997). Panic disorder and agoraphobia in cosecutively referred children and adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 36*, 214-223.
doi:10.1097/00004583199702000-00012
- Bögels, S. M., & Brechman-Toussaint, M. L. (2006). Family issues in child anxiety:

- Attachment, family functioning, parental rearing and beliefs. *Clinical Psychology Review*, 26, 834-856. doi:10.1016/j.cpr.2005.08.001
- Bond, L., Carlin, J. B., Thomas, L., Rubin, K., & Patton, G. (2001). Does bullying cause emotional problems? A prospective study of young teenagers. *British Medical Journal*, 323, 480-484. doi:10.1136/bmj.323.7311.480
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Volume 2. Separation: anxiety and anger*. New York: Basic Books
- Brown, & Whiteside (2008). Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment styles, and worry in anxious children. *Anxiety Disorders*, 22, 263-272. doi:10.1016/j.janxdis.2007.02.002
- Brumariu, L. E., & Kerns, K. A. (2008). Mother-child attachment and social anxiety symptoms in middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29, 393-402. doi:10.1016/j.appdev.2008.06.002
- Brunello, N., Den Boer, J. A., Judd, L. L., Kasper, S., Kelsey, J. E., Lader, M., Wittchen, H. -U. (2000). Social phobia: Diagnosis and epidemiology, neurobiology and pharmacology, comorbidity and treatment. *Journal of Affective Disorders*, 60, 61-74. doi:10.1016/S0165-0327(99)00140-8
- Buist, K. L., Deković, M., Meeus, W., & Van Aken, M. A. G. (2002). Developmental patterns in adolescent attachment to mother, father and sibling. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 167-176. doi:10.1023/A:1015074701280
- Buist, K. L., Deković, M., Meeus, W. H. J. & van Aken, M. A. G. (2004). Attachment in adolescence: A social relations model analysis. *Journal of Adolescent Research*, 19, 826-850. doi: 10.1177/0743558403260109
- Chen, J., Lau, C., Tapanya, S., & Cameron, C. A. (2012). Identities as protective processes: Socio-ecological perspectives on youth resilience. *Journal of Youth Studies*, 15, 761-779. doi:10.1080/13676261.2012.677815
- Copeland, W. E., Wolke, D., Angold, A., & Costello, J. (2013). Adult psychiatric outcomes of bullying and being bullied by peers in childhood and adolescence. *JAMA Psychiatry*, 4, 419-426. doi:10.1001/jamapsychiatry.2013.504

- Côté, J. E., & Levine, C. (1987). A formulation of Erikson's theory of ego identity formation. *Developmental Review, 7*, 273-325. doi:10.1016/0273-2297(87)90015-3
- Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., ... Pickett, W. (2009). A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries. *International Journal of Public Health, 54*, 216-224. doi:10.1007/s00038-009-5413-9
- Crawford, A. M., & Manassis, K. (2011). Anxiety, sociale skills, friendship quality, and peer victimization: An integrated model. *Journal of Anxiety Disorders, 25*, 924-931. doi:10.1016/j.janxdis.2011.05.005
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1996). Children's treatment by peers: Victims of relational and overt aggression. *Development and Psychopathology, 8*, 367-380. doi:10.1017/S0954579400007148
- Crocetti, E., Klimstra, T., Keijsers, L., Hale, W. W. III, & Meeus, W. (2009). Anxiety trajectories and identity development in adolescence: A five-wave longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence, 38*, 839-849. doi:10.1007/s10964-008-9302-y
- Crocetti, E., Rubini, M., & Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: Development and validation of a three-dimensional model. *Journal of Adolescence, 31*, 207-222. doi:10.1016/j.adolescence.2007.09.002
- De Jong, P. J., Sportel, B. E., De Hullu, E., & Nauta, M. H. (2012). Co-occurrence of social anxiety and depression symptoms in adolescence: Differential links with implicit and explicit self-esteem? *Psychological Medicine, 42*, 475-484. doi:10.1017/S0033291711001358
- Doerfler, L. A., Connor, D. F., Volungis, A. M., & Toscano, P. F. (2007). Panic disorder in clinically referred children and adolescents. *Child Psychiatry and Human Development, 38*, 57-71. doi:10.1007/s10578-006-004-2-5
- Duchesne, S., Ratelle, C. F., Poitras, S. C., & Drouin, E. (2009). Early adolescent

attachment to parents, emotional problems, and teacher-academic worries about the middle school transition. *Journal of Early Adolescence*, 29, 743-766.

doi:10.1177/0272431608325502

Egberink, I. J. L., Vermeulen, C. S. M., & Frima, R. M. (2 april 2015). COTAN beoordeling 2007, Screen For Child Anxiety Related Emotional Disorders-NL, SCARED-NL. Bekeken via www.cotandocumentatie.nl

Erath, S. A., Flanagan, K. S., & Bierman, K. L. (2007). Social anxiety and peer relations in early adolescence: Behavioral and cognitive factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35, 405-416. doi:10.1007/s10802-007-9099-2

Furmark, T. (2002). Social phobia: Overview of community surveys. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 105, 84-93. doi:10.1034/j.1600-0447.2002.1r103.x

Grills, A. E., & Ollendick, T. H. (2002). Peer victimization, global self-worth, and anxiety in middle school children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 31, 59-68. doi:10.1207/S15374424JCCP3101_08

Gültekin, B. K., & Dereboy, F. (2011). The prevalence of social phobia, and its impact on quality of life, academic achievement, and identity formation in university students. *Turkish Journal of Psychiatry*, 22, 150-158. Verkregen via: <http://turkpsikiyatri.com/Data/UnpublishedArticles/fpppcf.pdf>

Hale, W.W. III, Raaijmakers, Q., Muris, P., & Meeus, W. (2005). Psychometric properties of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders in the general adolescent population. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44, 283-290. doi:10.1097/00004583-200503000-00013

Hirsch, C. R., Clark, D. M., Mathews, A., & Williams, R. (2003). Self-images play a causal role in social phobia. *Behaviour Research and Therapy*, 41, 909-921. doi:10.1016/S0005-7967(02)00103-1

Klimstra, T. A., Hale III, W. W., Raaijmakers, Q. A. W., Branje, S. J. T., & Meeus, W. H. J. (2010). Identity formation in adolescence: Change or stability. *Journal of Youth and Adolescent*, 39, 150-162. doi:10.1007/s10964-009-9401-4

- Kyriakides, L., Kaloyirou, C., & Lindsay, G. (2006). An analysis of the Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire using the Rasch measurement model. *British Journal of Educational Psychology, 76*, 781-801. doi:10.1348/000709905X53499
- La Greca, A. M., & Harrison, H. M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression?. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 34*, 49-61.
doi:10.1207/s15374424jccp3401_5klimstra
- Landsheer, J. A., & De Goede, M. P. M. (2003). Praktijkonderzoek naar causale relaties 1: het experiment. In H. Landsheer, H. 't Hart, M. de Goede & J. van Dijk (Eds.), *Praktijkgestuurd onderzoek. Methoden van Praktijkonderzoek* (pp. 135-172). Wolters-Noordhoff.
- Lannegrand-Willems, L., & Bosma, H. A. (2006). Identity development-in-context: The school as an important context for identity development. *Identity: An International Journal of Theory and Research, 6*, 85-113.
doi:10.1207/s1532706xid0601_6
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., & Beyers, W. (2006). Unpacking commitment and exploration: Preliminary validation of an integrative model of late adolescent identity formation. *Journal of Adolescence, 29*, 361-378. doi:10.1016/j.adolescence.2005.03.008
- Mann, M. M., Hosman, C. M. H., Schaalma, H. P., & De Vries, N. K. (2004). Self-esteem in a broad-spectrum approach for mental health promotion. *Health Education Research, 19*, 357-372. doi:10.1093/her/cyg041
- Margolese, S. K., Markiewicz, D., & Doyle, A. (2005). Attachment to parents, best friend, and romantic partner: Predicting different pathways to depression in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 34*, 637-650. doi:10.1007/s10964-005-8952-2
- Masi, G., Favilla, L., Mucci, M., & Millepiedi, S. (2000). Panic disorder in clinically referred children and adolescents. *Child Psychiatry and Human Development, 31*, 139-151. doi:10.1023/A:1001948510318
- Meeus, W.H.J., Oosterwegel, A. & Vollebergh, W.A.M. (2002). Parental and peer

- attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*, *25*, 93-106. doi:10.1006/jado.2001.0451
- Muris, P., Bodden, D., Hale, W. W., Birmaher, B., & Mayer, B. (2007). SCARED NL: Vragenlijst over angst en bang-zijn bij kinderen en adolescenten. Amsterdam: Boom test uitgevers.
- Muris, P., Meesters, c., Melick, M. van, & Zwambag, L. (2001). Self-reported attachment style, attachment quality and symptoms of anxiety and depression in young adolescents. *Personality and Individual Differences*, *30*, 809-818. doi:10.1016/S0191-8869(00)00074-X
- Nelson, E. C., Grant, J. D., Bucholz, K. K., Glowinski, A., Madden, P. A. F., Reich, W., & Heath, A. C. (2000). Social phobia in a population-based female adolescent twin sample: co-morbidity and associated suicide-related symptoms. *Psychological Medicine*, *30*, 797-804. doi:http://dx.doi.org.proxy.library.uu.nl/10.1017/S00332
- Ollendick, T. H., King, N. J., & Muris, P. (2002). Fears and phobias in children: Phenomenology, epidemiology, and etiology. *Child and Adolescent Mental Health*, *7*, 98-106. doi:10.1111/1475-3588.00019
- Olweus, D. (1996). The revised Olweus Bully/Victim Questionnaire for Students. Bergen, Norway: University of Bergen
- Otto, M. W., Pollack, M. H., Maki, K. M., Gould, R. A., Worthington III, J. J., Smoller, J. W., & Rosenbaum, J. F. (2001). Childhood history of anxiety disorders among adults with social phobia: Rates, correlates, and comparisons with patients with panic disorder. *Depression and Anxiety*, *14*, 209-213. doi:10.1002/da.1068
- Ranta, K., Kaltiala-Heino, R., Fröjd, S., & Marttunen, M. (2013). Peer victimization and social phobia: a follow-up study among adolescents. *Social Psychiatry Psychiatric Epidemiology*, *48*, 533-544. doi:10.1007/s00127-012-0583-9
- Ranta, K., Kaltiala-Heino, R., Pelkonen, M., & Marttunen, M. (2009). Associations between peer victimization, self-reported depression and social phobia among adolescents: The role of comorbidity. *Journal of Adolescence*, *32*, 77-93. doi:10.1016/j.adolescence.2007.11.005

- Rapee, R. M., & Spence, S. H. (2004). The etiology of social phobia: Empirical evidence and an initial model. *Clinical Psychology Review, 24*, 737-767.
doi:10.1016/j.cpr.2004.06.004
- Sansen, L. M., Iffland, B., & Neuner, F. (2015). The trauma of peer victimization: Psychophysiological and emotional characteristics of memory imagery in subjects with social anxiety disorder. *Psychophysiology, 52*, 107-116.
doi:10.1111/psyp.12291
- Silverman W. K., & Albano A. M. (1996), *The Anxiety Disorders Interview Schedule for Children for DSM-IV: (Child and Parent Versions)*. San Antonio, TX: Psychological Corporation
- Spielberger, C. D. (2013). *Anxiety and behavior*. New York: Academic Press
- Schwartz, S. J., Klimstra, T. A., Luyckx, K., Hale III, W. W., Frijns, T., Oosterwegel, A., ... Meeus, W. H. J. (2011). Daily dynamics of personal Identity and self-concept clarity. *European Journal of Personality, 25*, 373-385. doi:10.1002/per.798
- Storch, E. A., & Ledley, D. R. (2005). Peer victimization and psychosocial adjustment in children: Current knowledge and future directions. *Clinical Pediatrics, 44*, 29-38.
doi:10.1177/000992280504400103
- Storch, E. A., Masia-Warner, C., Crisp, H., & Klein, R. G. (2005). Peer victimization and social anxiety in adolescence: A prospective study. *Aggressive Behavior, 31*, 437-452. doi:10.1002/ab.20093
- Tapia, M., Alarid, L. F., & Hutcherson, D. T. (2015). Youthful arrest and parental support: Gendered effects in straining the parent-child relationship. *Deviant Behavior, 36*, 674-690. doi:10.1080/01639625.2014.951584
- Van Hoof, A., & Raaijmakers, Q. A. W. (2002). The spatial integration of adolescent identity: Its relation to age, education, and subjective well-being. *Scandinavian Journal of Psychology, 43*, 201-212. doi:10.1111/1467-9450.00288
- Van Hoof, A., Raaijmakers, Q. A. W., Van Beek, Y., Hale, W. W. III, & Aleva, L. (2008). A multi-mediation model on the relations of bullying, victimization, identity, and

- family with adolescent depressive symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 37, 772-782. doi:10.1007/s10964-007-9261-8
- Van Oort, F. V. A., Greaves-Lord, K., Ormel, J., Verhulst, F. C., & Huizink, A. C. (2011). Risk indicators of anxiety throughout adolescence: The trails study. *Depression and Anxiety*, 28, 485-494. doi:10.1002/da.20818
- Veras, A. B., Nardi, A. E., & Kahn, J. P. (2013). Attachment and self-consciousness: A dynamic connection between schizophrenia and panic. *Medicine, Research & Experimental*, 81, 792-796. doi:10.1016/j.mehy.2013.08.021
- Vertue, F. M. (2003). From adaptive emotion to dysfunction: An attachment perspective on social anxiety disorder. *Personality and Social Psychology Review*, 7, 170-191. doi:10.1207/S15327957PSPR0702_170-191
- Vesga-Lopez, O., Scheneier, F. R., Wang, S., Heimberg, R. G., Liu, S. M., Hasin, D. S., & Blanco, C. (2008). Gender differences in generalized anxiety disorder: Results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions (NESARC). *Journal of Clinical Psychiatry*, 69, 1606-1616. Verkregen van: http://www-psychiatrist-com.proxy.library.uu.nl/JCP/article/_layouts/ppp.psych.controls/BinaryViewer.aspx?Article=/JCP/article/Pages/2008/v69n10/v69n1011.aspx&Type=Article
- Vuijk, P., Van Lier, P. A. C., Crijnen, A. A. M., & Huizink, A. C. (2007). Testing seks-specific pathways from peer victimization to anxiety and depression in early adolescents through a randomized intervention trial. *Journal of Affective Disorders*, 100, 221-226. doi:10.1016/j.jad.2006.11.003
- Wilkinson, R. B. (2004). The role of parental and peer attachment in the psychological health and self-esteem of adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 6, 479-493. doi:10.1023/B:JOYO.0000048063.59425.20
- Wu, P., Goodwin, R. D., Fuller, C., Liu, X., Comer, J. S., Cohen, P., & Hoven, C. W. (2010). The relationship between anxiety disorders and substance use among adolescence in the community: Specificity and gender differences. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 177-188. doi:10.1007/s10964-008-9385-5

Zimmermann, P., & Becker-Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: The influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence*, 25, 107-124. doi:10.1006/jado.2001.0452

Bijlage 1: Tabellen

Tabel 1

Beschrijvende statistiek

Variabelen	Totaal		Jongens		Meisjes		Verschil jongens en meisjes	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i> (577)	<i>p</i>
Identiteit school	5.37	0.70	5.51	0.62	5.25	0.75	4.49	<.001
Gepest worden	0.24	0.33	0.24	0.31	0.24	0.34	-0.10	.917
Hechting	4.35	0.62	4.36	0.59	4.35	0.65	0.19	.847
Sociale angst	1.75	0.54	1.68	0.51	1.83	0.57	-3.34	.001
Panische angst	1.25	0.26	1.19	0.21	1.30	0.29	-5.52	<.001

Tabel 2

Pearson Correlatie Analyses voor Identiteit school, Gepest worden, Hechting, Sociale angst en Panische angst

Variabelen	1	2	3	4	5
1. Identiteit school	-				
2. Gepest worden	-.21	-			
3. Hechting	.43	-.19	-		
4. Sociale angst	-.38	.03	.12	-	
5. Panische angst	-.45	.32	-.26	.34	-

Tabel 3

Meervoudige Regressie Analyse met Voorspellers Identiteit school, Gepest worden, Hechting en Sekse op Sociale angst inclusief Moderatie van Sekse (N=579)

	Variabele	B	SE B	95% BI	β	p
Totaal	Identiteit school	-.31	0.03	[-0.38, -0.24]	-.40	<.001
	Gepest worden	-.08	0.07	[-0.21, 0.05]	-.05	.208
	Hechting	.04	0.04	[-0.04, 0.11]	.04	.325
	Sekse	.07	0.04	[-0.01, 0.15]	.06	.103
Jongens	Identiteit school	-.27	0.05	[-0.38, -0.17]	-.33	<.001
	Gepest worden	-.01	0.10	[-0.20, 0.18]	-.01	.929
	Hechting	.04	0.06	[-0.07, 0.15]	.05	.451
Meisjes	Identiteit school	-.33	0.04	[-0.42, -0.25]	-.44	<.001
	Gepest worden	-.14	0.09	[-0.32, 0.03]	-.09	.114
	Hechting	.03	0.05	[-0.07, 0.13]	.03	.564

Noot. BI = betrouwbaarheidsinterval. R^2 totaal = .16, $p < .001$. N jongens = 276, R^2 jongens = .10, $p < .001$.
 N meisjes = 303, R^2 meisjes = .18, $p < .001$.

Tabel 4

Meervoudige Regressie Analyse met Voorspellers Identiteit school, Gepest worden, Hechting en Sekse op Panische angst inclusief Moderatie van Sekse (N=579)

	Variabele	<i>B</i>	<i>SE B</i>	95% <i>BI</i>	β	<i>p</i>
Totaal	Identiteit school	-.12	0.01	[-0.15, -0.09]	-.34	<.001
	Gepest worden	.19	0.03	[0.13, 0.25]	.24	<.001
	Hechting	-.03	0.02	[-0.06, 0.00]	-.07	.078
	Sekse	.08	0.02	[0.05, 0.12]	.16	<.001
Jongens	Identiteit school	-.08	0.02	[-0.12, -0.03]	-.23	<.001
	Gepest worden	.20	0.04	[0.13, 0.28]	.30	<.001
	Hechting	-.01	0.02	[-0.05, 0.03]	-.03	.672
Meisjes	Identiteit school	-.15	0.02	[-0.19, -0.11]	-.40	<.001
	Gepest worden	.18	0.04	[0.10, 0.26]	.21	<.001
	Hechting	-.05	0.02	[-0.09, 0.00]	-.11	.050

Noot. BI = betrouwbaarheidsinterval. R^2 totaal = .28, $p < .001$. N jongens = 276, R^2 jongens = .18, $p < .001$.
 N meisjes = 303, R^2 meisjes = .30, $p < .001$.